

La Garde meurt, mais ne se rend pas!

Waterloo 18 juin 1815

Inleiding

Bij Mont Saint Jean, vóór Waterloo op zondag 18 juni 1815 om 19.30 uur, vertoont de Engelse linie tekenen van zwakte. Napoleon gaat proberen het Engelse centrum te doorbreken en de vijand terug te dringen naar Antwerpen. Daarvoor heeft hij maar één ultieme reserve: de Garde. Op bevel van hun generaals lanceerden negen bataljons van de Midden Garde een aanval op de Britse troepen.

Militaire glorie De Garde bij Waterloo

De Slag bij Mont-Saint-Jean, beter bekend als Waterloo, is de ultieme strijd die gewonnen moet worden. Nu de Engelsen uit België waren teruggedrongen, kon Napoleon zich tegen de Pruisen keren en zodra ze verslagen waren, zou hij in een sterke positie verkeren om te onderhandelen met de Russen en Oostenrijkers, die hun legers verzamelden om de Franse strijdkrachten aan te vallen.

Helaas worstelde Napoleon bij Mont-Saint-Jean om het Anglo-Bataafse leger onder bevel van Wellington te verslaan. De aanval vanuit de Engelse rechterflank bij de corpsen van Reille en Erlon is mislukt. De voortijdige en irrationele aanval van de cavaleriedivisies van Milhaud, Kellermann en die van de Garde eindigde in een bittere mislukking. Toegegeven, deze verschillende aanvallen hadden de vijandelijke troepen ernstig verzwakt en Wellington gedwongen zijn centrum met zijn laatste reserves te versterken, maar hij hield nog steeds stand en de nacht zou niet lang duren, wat de keizer dwong zijn operaties op te schorten.

De Garde trekt voorwaarts

Het is 19.30 uur en de overwinning van deze zondag is grillig. Ze wil zich niet laten vastpakken. Het is tijd om het lot te forceren, vooral omdat het 6e korps van graaf de Lobau vecht om de Pruisische troepen voor het dorp Plancenoit in bedwang te houden.

De keizer draagt Drouot op om negen bataljons van de Midden Garde op te schuiven. Deze, bestaande uit grenadiers en jagers, vertrekken in de richting van de boerderij Belle-Alliance. Napoleon zelf voert het bevel over hen. Eenmaal bij de boerderij worden daar drie bataljons geplaatst, terwijl een vierde halverwege tussen de boerderij en die van Hougomont wordt gestuurd. De vijf overige bataljons worden onder bevel geplaatst van maarschalk Ney, die de aanval op het Engelse centrum rechts moet leiden. Maar vijf bataljons, dat wil zeggen ongeveer 2800 man, zullen zich niet alleen tegenover de Engelsen stellen, die zich sterk verschanst hebben. Ze moeten ondersteund worden. Ook worden er orders gegeven aan de batterijen van het 1e en 2e korps om een aanhoudend vuur te onderhouden en aan het corps de Garde dat weldra zal aantreden. Zodra hij wordt gewaarschuwd, versterkt Wellington zijn rechter centrum door de Maitland- en Adam-brigades positie te laten innemen achter de Ohain-weg, die daarop zijn teruggevallen omdat ze te veel zijn blootgesteld aan vuur van de Franse batterijen. De laatste drie batterijen Engelse reserves worden voor het front geplaatst om hun vuur te concentreren op de aanvalscolonnes van de Garde.

Onder bevel van kolonel Duchand ondersteunt een batterij artillerie te paard van de Garde de vijf bataljons van de Midden Garde door zich tussen hen in te plaatsen.

Dodelijk Engels vuur

Over deze fase van de strijd lopen de meningen van specialisten uiteen. Historicus Henry Houssaye beweert dat de vijf bataljons in vierkanten worden gevormd, zoals wordt

gerapporteerd door generaal Petit van de 1e Grenadiers. Kapitein Hippolyte de Mauduit, destijds sergeant in het 2e bataljon van de 1e grenadiers van de Oude Garde, specificeert in zijn memoires dat de opmars van de imperiale Midden Garde in colonnes wordt gevormd door echelons, maar beide zijn het unaniem eens over de troepen die betrokken zijn bij deze laatste wanhopige aanval.

Hoe het ook zij, de aanvallende colonnes staan heel dicht bij elkaar en tijdens hun opmars smelten de echelons geleidelijk samen. Om de Garde te helpen heeft Ney de resten van de divisies van het 1^e legercorps gehegroepeerd om opnieuw op te trekken tegen de Engelsen. Deze troepen zijn echter uitgeput en komen slechts langzaam in beweging. Als gevolg hiervan beklimt de Garde alleen het plateau tussen de wegen van Brussel naar Charleroi en van Mont-Saint-Jean naar Nijvel. De mannen marcheren met de wapens aan de schouder alsof ze op parade zijn. Maar Wellington heeft zijn artillerie vakkundig langs de weg naar Ohain geplaatst, die op dit punt een holle boog vormt. De schoten zijn schrootvuur en decimeren de Franse linies. De grenadiers en jagers sluiten de rijen terwijl ze 'Vive l'Empereur!' roepen. Deze koppigheid zal vruchten afwerpen, omdat het 2e bataljon van de 3e Grenadiers twee Engelse batterijen veroveren en de Halkett-brigade dwingt zich terug te trekken onder dekking van een Belgische batterij die, oordeelkundig geplaatst, begint te schieten zonder te stoppen, waardoor de grenadiers werden gedood. Op dit moment werpt de Engelse Ditmer-brigade zich op de in carré gevormde overlevenden, die de druk niet kunnen weerstaan. Binnen enkele ogenblikken wordt het ontwricht en worden de overlevenden gedwongen zich terug te trekken.

Tegelijkertijd naderden de 4e Grenadiers de Halkett-brigade onder dekking van de Guards-batterijen, waardoor deze gedwongen wordt zich terug te trekken. De 3e Chasseurs naderen de weg d'Ohain als deze plotseling in het spel wordt betrokken en gedecimeerd door het vuur van de Maitland-brigade, die ze opwacht, liggend in het tarwe. Het Engelse vuur is nauwkeurig en dodelijk en de helft van de Franse bataljons ligt dood op de grond, inclusief hun leider, generaal Michel. De grond is bezaaid met lichamen, waardoor de linies zich niet kunnen hergroeperen. Minutenlang blijven de jagers besluiteloos, minuten die de Engelsen gebruiken om de overlevenden te doden.

Als hij dit moment van aarzeling ziet, beveelt Wellington de aanval op de Franse linie, wat de verwarring onder de Garde nog verder vergroot.

De Garde trekt zich terug.....

Als ze dit zien, haast het bataljon van de 4e Chasseurs zich om zijn kameraden te bevrijden en achtervolgt, met bajonetten in de aanslag, de Maitland-brigade. Maar nadat ze de Chemin d'Ohain zijn overgestoken, worden de Fransen beschoten door de drie regimenten van de Adam-Brigade, die van dichtbij schieten en de Garde neermaaien. Op dat moment draaien de soldaten van Maitland zich om en voegen vuur toe aan die van hun kameraden, waarmee ze een einde maakten aan de Franse gelederen, die ook van achteren worden aangevallen door de Hannoveranen van Halkett-brigade. Geconfronteerd met een dergelijke schietpartij kunnen de overlevenden alleen maar terugdeinzen.

Achter de Garde zien de infanterie van het 1e en 2e korps en de cavalerie hoe de Garde zich terugtrekt, zoals nog nooit eerder is gezien. Het is een vloed van paniek, die vervolgens de tweede Franse linie overspoelt en die aan het hele leger wordt doorgegeven. Vanaf dit moment verliezen de andere divisies hun positie en trekt de Franse linie zich terug. Om de paniek nog groter te maken, komen de Pruisen uit Smohain en betreden het slagveld ter hoogte van de Haye Sainte-boerderij. Het is te veel en het is "redden wie kan". De aankondiging dat "Grouchy eraan komt", die Napoleon vóór de aanval van de Garde had gedaan, keerde zich tegen hem. Want het is niet Grouchy, die arriveert, maar het zijn de

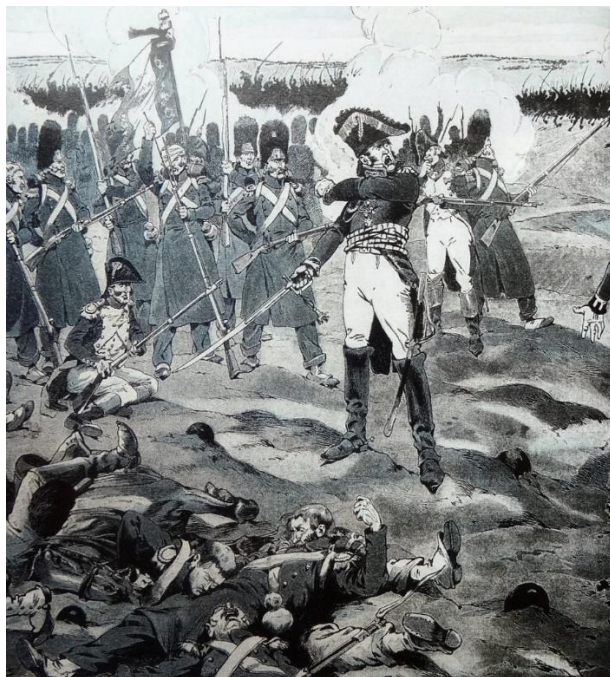
Pruisen van Zieten. Een gevoel van verraad overheerst bij de soldaat die zijn redding alleen maar in de vlucht ziet. Vanaf dat moment heerste de verwarring in de Franse gelederen. De resten van de divisies van het 1e en 2e corps trekken zich in de grootste wanorde terug en het is dit moment dat Wellington kiest om op de overblijfselen van dit op de vlucht geslagen leger al zijn beschikbare troepen te lanceren. Het is iets na 20.00 uur. De Engelse opperbevelhebber heft zijn hoed op en het hele Engelse leger, infanterie, cavalerie en artillerie, zet de achtervolging op de Fransen in. Er zijn zoveel doden en gewonden, mannen en paarden door elkaar, dat bepaalde Engelse batterijen hun positie niet kunnen verlaten.

De hele Franse strijdlinie valt wanordelijk terug richting de boerderij van de Belle-Alliance. Op dat moment kijkt de keizer, die met drie bataljons van de Oude Garde in La Haye Sainte is, hulpeloos toe hoe zijn leger op de vlucht wordt gejaagd. Hij trekt zijn 'oude snorren' naar achteren en vormt er carré's mee. Ze worden onmiddellijk aangevallen door de huzaren van Vivian, die de botten breekt op deze menselijke muur. Om de aanval van de vijandelijke cavalerie meedogenloos tegen de voortvluchtigen een halt toe te roepen, geeft Napoleon zijn dienstsquadrans de opdracht om te stoppen. Maar de Engelse cavalerie achtervolgt de carré's van de Garde, omdat ze ze koste wat het kost wil vernietigen.

De Oude Garde biedt weerstand

Het is op dit moment van de strijd, dat de mooiste bladzijde uit de geschiedenis van de keizerlijke garde zal worden geschreven. Het 1ste Bataljon van de 1ste Chasseurs, het 2de van de 2de Chasseurs en het 1ste van de 2de Grenadiers, allen van de Oude Garde, slaan aanval na aanval van de Engelse cavalerie af. Maar dan komt de Engelse infanterie, die met zijn moorddadige vuur de Franse gelederen verstrooit. De positie wordt onhoudbaar en de keizer beveelt de generaals Roguet, Morand, Cambronne en Christiani zich terug te trekken naar de boerderij Belle-Alliance, onder dekking van de bereden jagers van de Garde.

De Engelse aanvallen zijn dodelijk en de Garde verliest veel mensen, tot het punt dat de carré's vanuit drie rijen tot twee rijen zijn terug gebracht. De Garde trekt zich beetje bij beetje terug onder de slagen van de Engelse aanvallen, waarbij de Pruisen zich hebben aangesloten. De carré's banen zich een weg erdoor. Langzaam trekken ze zich terug en de vijandelijke aanvallen breken op de hagen van gekruiste bajonetten. Vanaf het carré staan deze in een driehoek, zodat hun zijden kort zijn. De Garde rukt op, omringd door vijanden. In de verwarring van de strijd, te midden van kreten van lijden en woede, van pijn en wanhoop, verscheuren Engelsen, Pruisen en Fransen elkaar. Het is wie zijn tegenstander als eerste zal doden. Maar de Franse muur houdt stand en biedt zo veel weerstand, dat Engelse officieren uit wanhoop of medelijden tegen de Fransen schreeuwen dat ze zich moeten overgeven. Maar geen van deze oude soldaten zal toegeven; liever sterven dan zich te schamen de wapens neer te leggen. Cambronne, die te paard zit in het carré van het 2e bataljon van de 1e jagers, roept naar de Engelsman zijn beroemde "m...". Hij krijgt op dit moment een kogel boven het linkeroog. Hij valt levenloos neer en wordt voor dood achtergelaten op het slagveld.

L'Hallali

Het is bijna 21.00 uur op 18 juni 1815. In het dorp Plancenoit wordt het 6e korps van de graaf van Lobau, bestaande uit de Jonge Garde, versterkt door de laatste bataljons van de Oude Garde onder bevel van generaal Pelet, uitgeroeid door de Pruisische divisies Hiller, Ryssel en Tippelskirch.

De mannen van de Jonge Garde trekken zich terug uit Plancenoit, waar ze bijna vijf uur stand hebben gehouden tegen 15.000 Pruisen. Ze bereiken de grens van de Belle-Alliance achter de bataljons van de Garde, die terug komen op de weg van Brussel naar Charleroi. Ze worden in een tangbeweging door de Engelsen en de Pruisen meegenomen. De troepen van de linie vluchten zo snel als ze kunnen, dwars over kanonnen, karren en omvergeworpen voorwerpen, achtergelaten wapens, lijken van mannen en paarden. Slechts vier bataljons van de Oude Garde blijven in tact en verzetten zich tegen de onophoudelijke aanvallen van de Anglo-Pruisen. De vijandelijke artillerie wordt zo dicht mogelijk bij de carré's gebracht en vuurt op korte afstand schrootvuur af. De overlevenden worden ter plekke door de cavalerie neergemaaid en door de infanterie afgemaakt. Drieduizend jagers en grenadiers staan tegenover vijftienduizend tegenstanders. Niemand geeft zich over en ieder geeft er de voorkeur aan het leven te verliezen in plaats van te falen in zijn eer. Nooit in de geschiedenis van de Grande Armée hebben we zo'n moed en zo'n plichtsbesef gezien.

Le mot de Cambronne

Cambronne a-t-il vraiment prononcé ce mot? Il s'en est toujours défendu. Il est certain que dans la fièvre de la bataille. Le général s'est très certainement laissé aller à répondre aux sommations anglaises d'une façon peu élégante. C'était après tout humain, fusse-t-on de bonne éducation.

De keizer heeft nog maar twee bataljons van de Oude Garde over, maar wat voor bataljons! Onder bevel van generaal Petit zijn dit de twee bataljons van de 1e Grenadiers, de trouwsten onder de trouwsten. Bijna allemaal dragen ze het Legioen van Eer op hun borst en ze hebben allemaal zonder uitzondering minstens tien dienstjaren en evenveel campagnes gedaan. De keizer zit te paard, omringd door zijn 'oude snorren'. Gevormd in carré's beschermen ze hun keizer, hun 'kleine korporaal'. Niemand gaat bij hem weg. Ze worden later op de avond van 17 juni iets buiten de Caillou-boerderij, het hoofdkwartier van de keizer, geplaatst. Een batterij van de Garde is geplaatst ter dekking van het 2e bataljon van de 1e grenadiers, maar er is nog maar één granaat over per kanon geladen met schrootvuur. De afgevuurde schoten houden een aanval van Engelse huzaren tegen, waarna de kanonnières tegenover elkaar staan en ter plekke worden gedood bij het verdedigen van hun kanonnen. Twee uur lang heeft deze batterij van twaalf man het Bulow-korps tegengehouden en zo de Franse gelederen beschermd. Dan draaien de Engelse huzaren zich om en rennen naar de carré's van de Garde die niet bewegen. De aanvallen worden herhaald en mislukken allemaal tegen de muur van deze stenen reuzen. De lijken van mannen en paarden stapelen zich op. De positie wordt echter onmogelijk vast te houden. Vluchtelingen proberen de carré's van de Garde binnen te komen, maar worden meedogenloos teruggestuurd: de veiligheid en het vasthouden van de formatie leggen dit op. De carré's zijn omsingeld door de Engelsen en de Pruisen, die koste wat het kost schieten en sabelen, maar de grenadiers verzetten zich. Zwaar geweervuur veegde de vijandelijke cavalerie weg en de 1e Grenadiers kunnen oprukken naar de Caillou-boerderij. Het is bijna donker. Deze carré's zijn gevuld met gewonden, die de grognards niet durfden te laten gaan. Officieren, soldaten, validen of gewonden, vullen de carré's, die hun homogeniteit verliezen. De keizer vindt een toevluchtsoord midden in zijn "oude snorren", een onneembare plek, omdat iedereen voor hem zal sterven. De ultieme wraak op het Engelse kamp was een granaat afgevuurd door een batterij van de Garde, die het been van de commandant van de Engelse cavalerie, Lord Uxbridge, meevoerde. Het is half negen en de nacht heeft het slagveld omhuld. De keizer richt zich vervolgens tot generaal Petit en zei tegen hem: 'Ga vechtend terugtrekken.' Langzaam verlaat de Garde zijn positie aan weerszijden van de Chaussée de Bruxelles en trekt zich terug, waarbij het geweervuur afvuurt op de vijand, die hem van een afstand volgt. Napoleon, vergezeld door Soult, Drouot, Bertrand en Mouton, onder de bescherming van enkele jagers van het escorte-squadron, begeeft zich naar de boerderij van Caillou waar hij

zich voegt bij het 1e bataljon van de 1e jagers dat ter bescherming bij het hoofdkwartier blijft. Hij beveelt het hem zachtjes te volgen en gaat richting Genappe... en zijn lot.

«Je suis fier de vous»

Bien que vaincue, la Garde n'a pas failli et a sauvé l'honneur des armes de la France. Faisant fi de la mort, sous la conduite de chefs valeureux, elle a tout tenté pour contenir l'adversaire et laisser ainsi le temps à ceux qui le pouvaient encore de rejoindre les lignes françaises. Une telle abnégation ne peut que forcer le respect, l'admiration. César, Alexandre, Périclès, que n'auraient-ils pu entreprendre avec de tels hommes ? «*Soldats, je suis fier de vous*», aurait pu dire Napoléon et c'est la seule récompense qu'ils auraient acceptée car, à leurs yeux, c'est la plus belle du monde.